

Spreeknotitie rondetafelgesprek over geweldsaanwending door opsporingsambtenaren

Peije de Meij, plv. politiechef Zeeland West-Brabant en deelpartefeuillehouder Geweld Politie

Politie mensen mogen en moeten geweld gebruiken als de situatie daar om vraagt. Zij zetten hun vakmanschap en hun geweldsbevoegdheid in om onveiligheid te bestrijden. Zij zetten een bewuste stap naar voren om mensen te beschermen of openbare orde te handhaven. Maar als zij hun geweldsbevoegdheid inzetten – bijvoorbeeld om anderen of zichzelf te verdedigen of verdachten of personen aan te houden - kunnen ze vervolgd worden voor mishandeling of doodslag zonder rekening te houden met die geweldsbevoegdheid. Het leven van politie mensen en hun families verandert in een fractie van een seconde voorgoed. Tijd om deze onterechte situatie te veranderen.

Legitimiteit en transparantie

De politie geeft uitvoering aan het geweldsmonopolie van de overheid en is hierdoor bevoegd om geweld te gebruiken als de situatie daarom vraagt. De wettelijke basis voor deze bevoegdheid ligt in de Politiewet en is uitgewerkt in de Ambtsinstructie. Het inzetten van de geweldsbevoegdheid is onderdeel van het politiewerk en daarmee een van de instrumenten die een politieambtenaar tot zijn beschikking heeft om zijn werk te kunnen doen; waakzaam en dienstbaar zijn aan de waarden van de rechtstaat door te beschermen, begrenzen en bekrachtigen. De legitimiteit van elke inzet van het geweld door de overheid moet gedegen en transparant onderzocht worden. Met de Stelselherziening Geweldsaanwending Politie wordt aan de regels en procedures rondom de geweldsbevoegdheid van de politie een kwaliteitsimpuls gegeven.

Geweldsbevoegdheid

Vaak wordt bij een geweldsaanwending door politieambtenaren gesproken over de 'split second beslissing' en de 'stap naar voren', maar wat betekent dat? Het betekent bijvoorbeeld dat een politieambtenaar bij een melding van een mogelijk vuurwapen moet inschatten of de betreffende verdachte een echt vuurwapen heeft, of hij deze ook daadwerkelijk gaat gebruiken en of de inzet van een geweldsmiddel nodig is omdat te voorkomen. Het betekent soms geweld gebruiken om erger te voorkomen. Dit zijn de afwegingen die politieagenten dagelijks in zeer korte tijd onder hoge druk moeten maken.

Mensenwerk

Politieambtenaren werken vanuit een professioneel kader, maar het inzetten van de geweldsbevoegdheid is in de basis mensenwerk, werk van vakmensen. Elke situatie is anders en elke diender maakt een eigen afweging. Er bestaat niet één juiste manier. Dit hangt van de context en dus meerdere factoren af, zoals je eigen fysiek, nabijheid van collega's, welke informatie is bekend over het incident en over de betrokkenen en de eigen ervaring met gelijkende situaties. De inzet van geweld is in de Ambtsinstructie geprotocolleerd, maar professionele ruimte is essentieel. Er is geen politieman of -vrouw is die de dienst begint met het idee om iemand te verwonden of erger.

Verantwoorden, beoordelen en leren

Wanneer politieambtenaren geweld hebben ingezet, zijn grofweg drie vragen van belang: is het goed gegaan, hebben we het goed gedaan en zouden we het een volgende keer anders moeten doen? Deze vragen zijn de basis voor ons interne beoordelings- en leerproces.

De politie beoordeelt alle geweldsaanwendingen op de professionaliteit ervan. Onderdeel van het nieuwe stelsel geweldsaanwending is een nieuw intern proces van het verantwoorden, beoordelen en leren van geweld. Voor de politie is dit interne proces erg belangrijk omdat dit het vakmanschap van onze mensen centraal zet.

Onafhankelijk onderzoek

Overheidsgeweld met de dood tot gevolg dient onafhankelijk, adequaat en transparant onderzocht te worden. Het Openbare Ministerie en de Rijksrecherche zorgen hiervoor. Hoewel geweldsaanwending met de dood tot gevolg een zeer klein deel is van alle geweldsaanwendingen, gaat het wel altijd om zaken met een enorme impact op iedereen, zowel degenen tegen wie het geweld is aangewend als de betreffende politieambtenaar en diens directe omgeving.

Geen rekening houden met geweldsbevoegdheid

De politie onderschrijft dat geweld door overheidsdienaren adequaat moet worden onderzocht en beoordeeld, en dat het strafrecht hiervoor de geëigende weg kan zijn. Wat ter discussie staat is het feit dat dit enkel kan gebeuren op basis van de commune delicten. De rechterlijke uitspraak 'poging doodslag bewezen maar ontslagen van rechtsvervolging' omdat er een strafuitsluitingsgrond van toepassing is, betekent feitelijk dat de conclusie van de rechter is dat de politieambtenaar heeft gewerkt volgens de geldende regels en dus rechtmatig heeft opgetreden. Voor politieambtenaren die zich dagelijks inzetten voor de democratische rechtsorde, is die rechtmatigheid niet te rijmen met de bewezenverklaring van de poging tot doodslag.

Rechtmatigheid

Het wetsvoorstel geweldsaanwending opsporingsambtenaar voorziet in een nieuw beoordelingskader voor die geweldsaanwendingen die in het strafrecht onderzocht en beoordeeld moeten worden. Het gaat om het beoordelen van de rechtmatigheid van de geweldsaanwending; voldeed de geweldsaanwending aan de criteria die hiervoor zijn gegeven in de Politiewet en de Ambtsinstructie. Hiermee wordt recht gedaan aan de positie van de politieambtenaar die, bij het handhaven van de democratische rechtsorde of ter bescherming van burgers, geweld heeft ingezet. Niet langer wordt getoetst of er voldaan is aan een algemeen delict en hiervoor sprake is van een strafuitsluitingsgrond, maar expliciet gekeken wordt of de geweldsaanwending rechtmatig was. Het onderzoek naar de rechtmatigheid van het ingezette geweld en de eventuele rechtelijke uitspraak richten zich op hoe het werk is gedaan. Politieagenten worden dan eindelijk als professionals beoordeeld.